

מסביב לפרשה

במדבר - מצוות פדיון הבן

הרב יואב פלדמן

במדבר ג, מז

ולקחת חמשת חמשת שקלים לגלגלת בשקל הקדש תקח עשרים גרה השקל:

קידושין כט, א

דת"ר: האב חייב בבנו למולו, ולפדותו, וללמדו תורה, ולהשיאו אשה, וללמדו אומנות; וי"א: אף להשיטו במים;

לפדותו. מנלן? דכתיב: כל בכור בניך תפדה. והיכא דלא פרקיה אבוא - מיחייב איהו למפרקיה, דכתיב: פדה תפדה. ואיהי מנלן דלא מיפקדה? דכתיב: תיפדה תפדה, כל שמצווה לפדות את עצמו - מצווה לפדות את אחרים, וכל שאינו מצווה לפדות את עצמו - אינו מצווה לפדות אחרים. ואיהי מנלן דלא מיחייבא למיפרק נפשה? דכתיב: תפדה תיפדה, כל שאחרים מצווים לפדותו - מצווה לפדות את עצמו, וכל שאין אחרים מצווים לפדותו - אין מצווה לפדות את עצמו. ומנין שאין אחרים מצווין לפדותה? דאמר קרא: כל בכור בניך תפדה, בניך - ולא בנותיך

מנחת חינוך מצוה שצב

מצוה על כל איש מישראל לפדות בנו הבכור שהוא פ"ר לאמו ואם יש לו כמה נשים וכ"א הוא פ"ר לאמו וגם אינם בכורים לו רק לאמם מכל מקום מצוה על האב שיפדה אותו וליתן ה' סלעים לכהן בעד כ"א ואם לא פדאו האב בין במזיד בין בשוגג או באונס חייב הבכור לפדות עצמו כשיגדיל דהמצוה הוא **הן על האב והן על עצמו ואם לא פדאו האב עד שהגדיל מ"מ לא פקע המצוה מעל האב והאב מחויב במצוה זו אך דעליו מוטל ג"כ אבל המצו' לא נפקע מהאב כן כ' הרהמ"ח וכ' דנראה כן במס' קידושין והיינו דכולל הרבה דברים להשיאו ולפדותו וכ' וכמו להשיאו דהוא בגדלות ובפסוק כתיב בכור בניך וכו' וגדול ג"כ בכלל בן וגם בדף כ"ט סובר ר"י הוא לפדות ובנו לפדות בנו קודמו שזה מצותו על אביו וכו' מבואר אף דהוא גדול מ"מ מצותו על אביו ובזה לא פליג הת"ק רק ס"ל דמצוה דגופו עדיף ע"ש.**

ואני מסופק אם לא פדה אותו האב והוא בעצמו פדה עצמו בקטנותו אם יצא וא"צ שוב לפדות עצמו בגדלותו כמו כל חוב אשר יתומים קטנים חייבים דאין נפרעין מהם דלאו בני מיעבד מצוה ניבאו

שו"ת הריב"ש סימן קלא

ולדעת הר"ם ז"ל בנסח הברכה שבאב הפודה אומר בעל ובפודה עצמו אומר בלמ"ד, אפשר לתת **טעם לפי שבאב אפשר להעשות מצוה זו על יד הבן כשיגדל וכשיגדל אז אי אפשר לעשותה אלא על ידי עצמו**. וגם שאם היה לו לפדות עצמו ובנו קי"ל (קדושין כט) דהוא קודם לבנו דאלמא עקר המצוה בעצמו אלא שבקטנותו אי אפשר.

שולחן ערוך יורה דעה הלכות פדיון בכור שה, טו

עבר האב ולא פדה את בנו, (כה) כשיגדיל חייב לפדות עצמו. כ (ויש מי שכתב דכותבין לו (כו) על טס של כסף שאינו נפדה ותולין לו בצוארו, כדי שידע לפדות עצמו כשיגדיל) (מהרי"ל).

דרך אמונה הלכות ביכורים פרק יא

(יד) יפדה את עצמו. (נד) דעת החינוך דגם כשיגדיל מצוה על האב והאב קודם ואסור להבן לחטוף המצוה ואם חטף משלם לאביו י' זהובים (נה)

שולחן ערוך יורה דעה הלכות פדיון בכור שה, י

<יא> ואין האב יכול לפדות (טז) על ידי שליח. וגם אין ב"ד פודין אותו בלא האב (ריב"ש סי' קל"א).

ש"ך שם

יא ואין האב יכול לפדות ע"י שליח כו' - זה תמוה דהא קי"ל בכל התורה שלוחו של אדם כמותו ו

ביאור הגר"א על השו"ע שם

(ליקוט) ואין האב כו' וגם כו'. וכ"ש כאן שאינו אלא חוב בעלמא שהרי הכהן גובה ממשועבדים

ערוך השולחן יורה דעה סימן שה

והנה באמת יש לתמוה על רבינו הרמ"א מה ראה על ככה לפסוק דין תמוה כזה ואשר כתב מקורו בריב"ש ליתא שם כלל וברירא לי דאם לא הי"ל איזה טעם בזה לא היה פוסק כן ולכן נלע"ד שהצדק עמו דכל מצוה שהתורה אמרה מפורש שאתה תעשה כמדומני שאין ביכולת לעשות שליח כיון דכתיב כל בכור בניך תפדה ולא השליח ולא דמי למילה דלא הוזכרה בתורה מפורש על האב וחיובא דאב ילפינן שם מוימל אברהם את יצחק בנו כמבואר בקדושין שם אבל הכא דומה להפרה

דף מקורות

עוד יש להביא ראיה לדבריו שהרי כתיב בכי תשא [שמות לד, כ] כל בכור בניך תפדה ולא יראו פני ריקם הקישה התורה לראייה וראיית פנים בעזרה אינה ע"י שליח כדן כל מצות שעל גופו לעשות ואף על גב שאין ביכולתנו לדרוש הקישות מעצמנו כמו גזירה שוה שאין אדם דן מעצמו מיהו בזה מצינו בקדושין שם לפדות את בנו ולעלות לרגל פודה ואח"כ עולה משום דכתיב תפדה והדר ולא יראו ע"ש וכיון דחז"ל דרשו הסמיכות לאיזה דבר נוכל להוסיף עוד

קצות החושן סימן רמג ס"ק ד

ועוד נראה דכיון דקי"ל פרעון בע"כ שמיה פרעון, במתנות כהונה נמי אפילו בע"כ שמיה נתינה וכמ"ש בקונטרס מים חיים שם בשו"ת (סי' ה') שהיה כהן אחד בכפר וישראל אחד היה צריך לפדות בן בכור והכהן לא רצה לקבל, והעלה שם בתשובה דנתינה בע"כ שמיה נתינה ע"ש. (ודבריו) [ודבריו] נכונים דאין אנו יכולין להעמיד את זה בחובו וכמ"ש הרשב"א, א"כ כיון דאפילו

נתיבות המשפט ביאורים סימן רמג

ומ"מ מה שהביא בקצוה"ח בשם הפר"ח שיכול ליתן להכהן בעל כרחו ונפטר מפדיונו דהא נתינה בעל כרחו ופרעון בעל כרחו שמה נתינה ופרעון, ע"ש, נראה לפענ"ד לא נהירא לומר כן, דדוקא כשחייב למלוה מיוחד, פרעון בעל כרחו שמיה פרעון, משא"כ הכא בפדיון בכור דמי להא דאמרינן בב"ב דף (קכ"ז) [קכ"ד ע"א] בחלק בכורה של ירושה שיכול הבכור לומר איני יורש ואיני פורע ברשב"ם ד"ה [ואם אמר] איני נוטל ובסימן (קכ"ו) [רע"ח סעיף י'] ע"ש, מטעם דכתיב [דברים כ"א י"ז] לתת לו, מתנה קרייה רחמנא, אם ירצה לקבלה ואם ימחה אין מזכין לאדם בעל כרחו, ומכ"ש במתנות כהונה דבפירוש קרייה רחמנא מתנה כדכתיב [במדבר י"ח י"א] וזה לך תרומת מתנב, והרבה מקראות שקראם בלשון מתנה, פשיטא דאין מזכין לו בעל כרחו, והרבה כהנים יש בעולם וכשאחד אינו רוצה נשאר חיובו לשאר כל הכהנים.